

KAZAKİSTAN'DA YAPILMIŞ 'AT KÜLTÜRÜ' VE 'ATÇILIK TERMINOLOJİSİ' İLE İLGİLİ ÇALIŞMALAR ÜZERİNE BİR BİBLİYOGRAFYA DENEMESİ*

Osman KABADAYI**

ÖZET

At, eski zamanlardan beri Türk toplumunda önemli bir yere sahip olmuştur. Orta Asya coğrafyasında gerek arkeolojik kazılardan elde edilen buluntular gerekse de kaya resimlerindeki at tasvirleri çok eski dönemlerden beri atın bozkır göçebelerinin hayatlarındaki yerini göstermesi bakımından dikkate değerdir. At yetiştiriciliği ile at binme kültürünün dünyanın farklı coğrafyalarına Orta Asya bozkırlarından yayıldığı bilinmektedir. Bugünkü bilgiler ışığında atın evcilleştirilme süreci yaklaşık bin yıl daha geriye gitmektedir. At, Kazakistan'ın kuzeyindeki Botai kültür çevresinde MÖ 2500'lü yıllara tarihlendirilen bir zamanda evcilleştirilmiştir. Atın temel besin kaynakları arasında yer aldığı Kazakistan'da at yetiştiriciliği son derece önem arz etmektedir. Bu makalede atçılık ve at kültürü ile ilgili Kazakistan'da yapılmış çalışmaların bir bibliyografyasına yer verilecektir. Dili Kazakça olan çalışmalar ağırlıklı olmak üzere konuyla ilgili Rusça eserler de araştırmacılara yol göstermek amacıyla çalışmaya dâhil edilmiştir. Bibliyografya, yazar soyadına göre alfabetik olarak sıralanmıştır. Makalenin Kazakistan'da at kültürü, at yetiştiriciliği ve atçılık gibi konular üzerinde çalışma yapacak araştırmacılara yol göstermesi hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kazakistan, At, At Yetiştiriciliği, At Kültürü, Bibliyografya.

A BIBLIOGRAPHY ATTEMPT ON THE STUDIES ABOUT "HORSE CULTURE" AND "HORSE BREEDING" TERMINOLOGY MADE IN KAZAKHSTAN

ABSTRACT

The horse has had an important place in Turkish society since ancient times. In Central Asia, the findings from archaeological excavations and horse depictions in rock paintings have been remarkable in terms of showing the place of the horse in the lives of steppe nomads from time immemorial. It is known that the culture of horse riding and horse husbandry spread to different parts of the world from the Central Asian steppes. In the light of today's information, the domestication process of the horse goes back about a thousand years. The horse was domesticated at a time dated to 2500 BC around the Botai culture in northern Kazakhstan. Horse breeding is extremely important in Kazakhstan, where horse is one of the main food sources. This article encompasses a bibliography of the studies carried out in Kazakhstan on horse breeding and horse culture. Besides the studies mainly in Kazakh language, the pertinent studies in Russian were also included in the study in order to guide researchers for further readings. The bibliography is listed alphabetically by authors' surname. The article is aimed to guide researchers who will work on issues such as horse culture, horse breeding and horse training in Kazakhstan.

Keywords: Kazakhstan, Horse, Horse Training, Horse Culture, Bibliography.

Derleme Makale

Makale Gönderim Tarihi: 07.05.2020; Yayına Kabul Tarihi: 01.06.2020

* Bu makale, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Doç. Dr. Gülcan Çolak danışmanlığında hazırlanan "Kazakistanın At Koşum Takımlarıyla İlgili Söz Varlığı -Tarihî Karşılaştırmalı Bir İnceleme-" başlıklı doktora tezine dayanılarak oluşturulmuştur.

**Uzman, Abai Kazakh National Pedagogical University, Almaty-KAZAKHSTAN;

ORCID: 0000-0002-3607-5384, E-mail: kabadayiosman@yandex.com

Giriş

At, eski zamanlardan beri Türk toplumunda önemli bir yere sahip olmuştur. Türklerin oluşturduğu kültür ve medeniyette de at, başat bir rol oynamıştır. Türk bozkır kültüründe ekonominin hayvancılığa dayalı olması, zamanla atın önemini daha da artırmıştır. Orta Asya coğrafyasında gerek arkeolojik kazılardan elde edilen buluntular gerekse de kaya resimlerindeki at tasvirleri çok eski dönemlerden beri atın bozkır göçebelerinin hayatlarındaki yerini göstermesi bakımından dikkate değerdir.

Bugünkü bilgiler ışığında atın evcilleştirilme süreci yaklaşık bin yıl daha geriye gitmektedir. At, Kazakistan'ın kuzeyindeki Botai kültür çevresinde MÖ 2500'lü yıllara tarihlendirilen bir zamanda ehlileştirilmiştir (Anthony 2007: 203). At yetiştiriciliği ile at binme kültürünün dünyanın farklı coğrafyalarına Orta Asya bozkırlarından yayıldığı bilinmektedir. Atın ehlileştirilmesinden at yetiştiriciliği konularına varıncaya değin atla ilgili birçok buluş, Orta Asya topluluklarının özellikle de Türklerin dünya medeniyetine sundukları bir armağan olarak değerlendirilebilir. İnsanoğlunun dünyayı keşfetme sürecinde at, adeta insanoğluna kanat olmuştur. Aynı zamanda at, askerî ve siyasî bakımlardan da insanlığa çeşitli katkılar sunmuş, savaşlar ve fetihler at sırtında yapılmış, kağanlıklar bu sayede imparatorluğa dönüşebilmiştir.

Türkiye'de modern toplum yaşamı içinde eski işlevlerini kaybeden, sadece yarışlar ve çeşitli spor oyunlarında kullanılmak amacıyla yetiştirilen atlar, Kazakistan'da günümüzde de çok önemli bir yere ve öneme sahiptir. Bozkır kültürünün merkezlerinden olan Kazakistan coğrafyasında at, atçılık ve at kültürü konularının hemen her dönemde güncelliğini korumayı başardığı söylenebilir. Binme fonksiyonu dışında at; *kımız* (süt), *kazı* (et) gibi besin mamulleriyle sofraları süsleyen, Kazak toplumunun temel gıda kaynakları arasındadır. Bu nedenle Kazakistan'da at yetiştiriciliği ve kırmızı üretimi son derece önem arz etmektedir. Kazak Türklerinde at yetiştiriciliği ve atçılıkla ilgili ilk çalışmaların 19. yüzyılın sonlarında başladığı gözlemlenmektedir. Konuyla ilgili ilk çalışma, 1868 yılında *Voennyi Sbornik* dergisinin 3-4. sayısında yayımlanan "O zapryajke verhovih loşadey v orudiya i povozki"¹ başlıklı makaledir. Makale, General Leytenant Kovalevskiy imzasını taşımaktadır. Kazak atçılığını konu edinen ilk kitabın ise Vladimir Pavloviç Kolosovskiy tarafından 1910 yılında Taşkent'te yayımlanan *Loşadi Turkestana*² başlıklı eser olduğu söylenebilir. Çalışmanın 64-84. sayfaları arası Kazaklarda atçılık konusuyla ilgilidir (Kolosovskiy 1910: 64-84).

Radloff'un Kazak atçılığıyla ilgili ilk araştırmalardan sayılabilecek çalışması da "Qazaqtardıñ Maldarı" başlığıyla 1989 yılında Kazakistan'da *Jalın* dergisinde (No:4, 63-69) tekrar yayımlanmıştır. Son zamanlarda Kazakistan'da yapılan Kazak atçılığı ve at terminolojisiyle ilgili çalışmalar arasında ise Aytbayeva (2007), Toqtabay (2010) ve Qayratulı (2019) gibi araştırmacıların çalışmaları güncel bilgiler içermeleri yönüyle dikkati çekmektedir. Türkiye'de ise Kazak Türklerinde at ve atçılık konularını ele alan iki lisansüstü tez hazırlanmıştır: Bunlardan ilki Ali Abbas Çınar tarafından 1996 yılında savunulan doktora tezidir (Çınar, 1996). Bu çalışma, 2001'de Kenan Koç tarafından Kazakçaya aktarılarak Kazakistan'da kitap olarak yayımlanmıştır. Diğer lisansüstü çalışma ise Hava Durmuş tarafından 2011 yılında hazırlanan yüksek lisans tezidir (Durmuş, 2011). Atçılıkla ilgili 19 adet Kazakça metnin Türkiye Türkçesine aktarıldığı bu araştırmada 1104 atçılık terimine yer verilmiştir.

---

¹ Makaleye http://ejournal6.com/journals_n/1575897100.pdf adresinden ulaşılabilir. (Erişim Tarihi: 20.02.2020).

² Bu kitap, 2013 yılında Moskova'da yeniden tıpkıbasım hâlinde neşredilmiştir.

Bu makalede Kazak Türklerinde atçılık, at kültürü ve at yetiştiriciliği gibi konularda çalışma yapacak araştırmacılara kılavuzluk etmek amacıyla Kazakistan'da yapılmış konuyla ilgili çalışmaların bir bibliyografyası verilmeye çalışılacaktır. Bibliyografya, yazar soyadına göre alfabetik olarak sıralanmıştır. Bibliyografyanın oluşturulmasında Almatı şehrinde bulunan Kazakistan Millî Kütüphanesi veri tabanından büyük ölçüde faydalanılmıştır. Araştırma evreni Kazakistan coğrafyasıyla sınırlandırılan bibliyografyada dili Kazakça olan çalışmaların yanı sıra Rusça çalışmalara da yer verilmiştir. Bibliyografyada özellikle at terminolojisiyle ilgili çalışmalar ağırlıklı olarak yer almaktadır.

Kazakistan'da Yapılmış 'At Kültürü' ve 'Atçılık Terminolojisi' Çalışmalarının Bibliyografyası

A. Kazakça Yayınlar

- ÄBDİRÄSİLOVA, B. (2006). "At äbzelderin jasaw öneriniñ qır-sırı". *Öner Älemi*. V-VI/11: 24-25.
- ÄBDİSATTARULI, R. (2005). "At äbzelderi". *Azamat*. III/3: 10.
- ÄBİŞULI, S. (2013). *Tulpardıñ tuyağı men örilgen tarix. Aday jılcısı jaqında*. Almatı: Inform A baspası.
- ÄKİMBEKOV, B. (1984). *Etti-sütti jılcı şaruwaşılığı*. Almatı.
- ÄLJANOV, O. (1895). "Mal dertiniñ waqıtında Qazaqtardıñ nangıştığı". *DWG*. No: 48.
- ALDABERGENOV, T. (1939). *Meniñ tabın jolimen jılcı ösirüwdegi täjiriybem*. Alma-ata: Qazaq memleket baspası.
- ALTINBAYEV, Q. (1966). "Tulpar tuwralı anız". *QÄ*. No: 4.
- AMANGELDİ, A. (2002a). "Jılkı malına baylanıstı ölşem atawları". *Tiltanı*. 3: 111-112.
- AMANGELDİ, A. A. (2002b). "At leksemasına baylanıstı turaqtı söz tirkesteri". *Sovremennyye problemy filologiyi sbornik nauçnih trudov*. Öskemen: ŞQMU baspası: 12-18.
- AMANGELDİ, A. A. (2002c). "Abaydıñ 'Attıñ sını' öleñindegi jılcı malına baylanıstı söz oramdarı". *Abay şığarmaşılığınıñ älewmettik-filosofiyalıq, ujdandıq jäne sayasi äleweti men qazirgi zaman attı respublikalıq ğılımiy-teoriyalıq konferentsiyanıñ materialdarı*. Öskemen: 160-164.
- AMANGELDİ, A. A. (2002d). "Jılkı malına baylanıstı sözder men söz tirkesteriniñ taqırıptıq toptarı". *Tiltanı*. 4: 108-115.
- AMANGELDİ, A. A. - A. Ş. JILQIBAYEVA (2003). "Jılkı malına baylanıstı maqal-mätelderdiñ semantika-grammatikalıq qurılısı". *Qazaqstandağı memlekettik tildiñ bügingi axuwalı men damuw bolaşağı attı xalıqaralıq ğılımiy-praktikalıq konferentsiyanıñ materialdarı*. Öskemen: 95-99.
- AMANGELDİ, A. A. (2004a). "Analitikalıq täsil arqılı jasalğan jılcı malına baylanıstı sözder". *İzdenis*. 4: 101-104.
- AMANGELDİ, A. A. (2004b). "Jılkı malına baylanıstı sintetikalıq täsil arqılı jasalğan sözder". *S. Amanjolov oquwları attı xalıqaralıq ğılımiy-praktikalıq konferentsiya materialdarı*. Öskemen: 26-29.

- AMANGELDİ, A. A. (2005a). "Jılcı malına baylanıstı frazalıq edinitsalardıñ jasaluw joldarı". *İzenis*. III/2: 90-96.
- AMANGELDİ, A. A. (2005b). "Jılcı malına baylanıstı payda bolğan ırım-tıyımdardıñ etnolingvistikalıq sıypatı". *S. Amanjолоv oquwları attı xalıqaralıq ğılımiy-praktikalıq konferentsiyaniñ materialdarı*. Öskemen: 174-179.
- AMANGELDİ, A. A. (2005c). "Jılcıniñ dene müşeleriniñ atawları, sını jäne báyge attıñ babı". *Ult Tağılımı*. 1: 214-218.
- AMANGELDİ, A. A. (2006a). "Jılcı malına baylanıstı leksika-semantikalıq täsil arqılı jasalğan sözder". *Qazaq memlekettik ulttıq universitetiniñ Filologiya xabarısı*. II/92: 17-19.
- AMANGELDİ, A. A. (2006b). "Jılcı malına baylanıstı tildik edinitsalardı 'ğalamniñ tildik beynesi' teoryası turğısınan zerttew". *Orta Aziya jäne Qazaqstan: Türki örkeniyetiniñ bastawı attı xalıqaralıq ğılımiy-praktikalıq konferentsiyaniñ materialdarı*. Taraz: 131-134.
- AMANGELDİ, A. A. (2006c). "Jılcı malınıñ tüsine baylanıstı jalañ atawlar tabiğatı". *Memlekettik tildiñ axuwalı, problemaları jäne onı şeşüw joldarı attı xalıqaralıq ğılımiy-praktikalıq konferentsiyaniñ materialdarı*. Öskemen: 228-238.
- AMANGELDİ, A. A. (2007a). "İ. Esenberlinniñ 'Köşpendiler' romanındağı jılcığa qatıstı käsibi leksika". *QR UĞA Xabarları Filologiya seriyası*. 6: 72-76.
- AMANGELDİ, A. A. (2007b). "İ. Esenberlinniñ şıǵarmalarındağı jılcıniñ tür-tüsine qatıstı leksika ('Köşpendiler' tarixı trilogiyası boyınşa)". *Ult Tağılımı*. 4: 324-329.
- AMANGELDİ, A. A. (2008a). *İ. Esenberlinniñ 'Köşpendiler' romanındağı jılcı atawlarınıñ etnolingvistikalıq мәni*. Almatı: S. Amanjолоv atındağı Şıǵıs Qazaqstan memlekettik universiteti. (Filologiya ğılımdarınıñ kandidatu ğılımiy дәrejesin aluw üşin dayındalğan dissertatsiyaniñ avtoreferatı).
- AMANGELDİ, A. A. (2008b). "İ. Esenberlinniñ 'Köşpendiler' romanındağı jılcığa qatıstı teñewlerdiñ leksika-semantikalıq toptarı". *QR UĞA Xabarları Filologiya seriyası*. 1: 45-48.
- AMANQULOV, M. (2012). "Qamşınıñ qasiyeti". *Mektep*. X/111: 92-93.
- ARĞINBAYEV, X. (1963). *Mal awruwların emdewdegi Qazaqtıñ xalıqtıq täjiriybesi tuwralı*. Almatı.
- ARĞINBAYEV, X. (1969a). "Qazaqtıñ er-turman jabdıqtarı". *Kazaxstan v XV-XVIII vekax (Voprosı sotsialno-političeskoj istorii)*. Alma-ata: Akademiya nauk kazaxskoy SSR: 171-202.
- ARĞINBAYEV, X. (1969b). *Qazaqtıñ mal şaruwaşılıǵı jayında etnografiyalıq oçerk*. Almatı: Qazaq SSR'niñ ğılım baspası.
- ARĞINBAYEV, X. (1990). "Ata-babamız maldı da emdey bilgen". *Zerde*. No: 3.
- ARĞINBAYEV, X. (2013). "Qazaq xalqınıñ qolöneri". *Klassikalıq zerttewler Tom 22*. Almatı: Ädebiyet älemi: 178-280.
- ARINOV, T. - Ş. DÄWLETQULOVA (1986). "At jaln tartıp mingense". *Qazaqstan äyelderi*. 2: 23-24.

- ARINOV, T. (1970). "Bäygege baylanıstı birer söz". *İzvestiya AN KazSSR seriya obşestvennaya*. 5: 56-60.
- ASANBAYEV, T. Ş. - J. J. VAXİTOV (2014). *Jılqı şaruwaşılıǵı qımız jäne etin öndirüw texnologiyası*. Pavlodar: Kerekü baspası.
- ASQANBAYEV, A. (1987). *Jılqı asıldandıruw*. Alma-Ata.
- At äbzelderi (1994). *Ana Tili*. 2 jeltoqsan 1994. No: 48.
- AWPBAYEV, J. (1987). *Er qanatı*. Almatı: Qaynar baspası.
- AYDAWBAYULI, Q. (1996). *At pen bap*. Ölgıy.
- AYTBAYEVA, N. - R. AYTBAJEVA (2010). "Er-turman, at äbzel atawları". *Ult Taǵılımı*. 2: 231-234.
- AYTBAYEVA, N. K. (2007). *Qazaq tilindegi jılqıǵa qatıstı atawlardıñ leksika-semantikalıq jäne düniyetanımdıq sıypatı*. Almatı: Abılayxan atındaǵı Qazaq xalıqaralıq qatınastar jäne älem tilderi universiteti. (Filologiya ǵılımdarınıñ kandidatu ǵılımiy дәrejesin aluw üşin dayındalǵan dissertatsiya).
- ÄZİYEVA, A. (2014). "Er-turman äbzelderi". *Dästür*. IV/35: 50-53.
- BABALIQOV, J. (1985). "Er toqım". *Jalın*. No: 1.
- BABALIQOV, J. (1986). *Mal awruwlarınıñ Qazaqşa atawları*. Almatı: Qaynar baspası.
- BABALIQULI, J. (1987). "Er-toqım". *Er qanatı*. Almatı: Qaynar baspası: 259-278.
- BABALIQULI, J. (1991). "Qamşiger". *Aray jurnalı*. No: 2.
- BABALIQULI, J. (2005.06.25). "Jılqınıñ tüsi, biz munı bilemiz be?". *Egemen Qazaqstan*.
- BAYTELİYEVA, J. D. (2005a). "Jılqı atawlarına baylanıstı xalıqtıq ölsemderdiñ etnolingvistikalıq tabıǵatı". *Türki xalıqtarı ädebiyeti tarixiniñ özekti mäseleleri: ötkeni, бүgini jäne erteñi. Xalıqaralıq ǵılımi-teoriyalıq konferentsiya materialdarı*. Taraz: M.X. Dulati atındaǵı Taraz memlekettik universiteti: 229-230.
- BAYTELİYEVA, J. D. (2005b). "Jılqı malı atawlarınıñ frazeologizmderde berilüwi". *Jas Ǵalım attı Respublikalıq ǵılımiy-praktikalıq konferentsiya materialdarı*. Taraz: Taraz memlekettik pedagogikalıq institutu: 83-86.
- BAYTELİYEVA, J. D. (2006a). "Jılqı malına qatıstı birer maqal-mätelderdiñ etnolingvistikalıq sıypatı tuwralı". *QazUU Xabarşısı*. IV/94: 153-156.
- BAYTELİYEVA, J. D. (2006b). "Söz sıırına üñilsek (jılqı şaruwaşılıǵında qoldanılatın birer atawlardıñ etimologiyası jayında)". *QazUU Xabarşısı*. VI/96: 89-91.
- BAYTELİYEVA, J. D. (2006c). "Qazaq xalqınıñ salt-dästüri, nanım-senimi negizinde qalıptasqan jılqı atawlarına baylanıstı frazeologizmder". *Tiltanıw*. 4: 83-87.
- BAYTELİYEVA, J. D. (2007a). "Jılqı malınıñ sını men babına qatıstı atawlardıñ semantikalıq erekşelikleri". *Ö. Aytbayulı jäne til biliminiñ mäseleleri. Xalıqaralıq ǵılımiy-teoriyalıq konferentsiya materialdarı*. Almatı: A. Baytursınov atındaǵı til bilimi institutu: 218-221.
- BAYTELİYEVA, J. D. (2007b). "Jılqı tür-tüsine qatıstı atawlardıñ maǵınalıq, tulǵalıq toptarı". *İzdenüwşi*. II/04: 11-17.

- BAYTELİYEVA, J. D. (2007c). *Qazaq tilindeki jılqı malına qatıstı frazeologiyalıq tirkesterdiñ etnomädeniy wäjdemesi*. Almatı: Q.A. Yassawi atındağı xalıqaralıq Qazaq-Türük universiteti. (Filologiya ğılımdarınıñ kandidatu ğılımiy дәrejesin aluw üşin dayındalğan dissertatsiya).
- BEGİMBETOVA, G. (2004). *Jılqı jäne tüye şaruwaşılıǵı*. Almatı: Qaynar baspası.
- BEGİMBETOVA, G. S. - A. M. JÜNİSOV (2006). *Jılqı şaruwaşılıǵı: Oquw quralı*. Almatı.
- BESETAYEV, B. B. (2019). Şıǵıs Qazaqstanınıñ erte köşpeliler дәwiriniñ at äbzelderi. *Jaña materialdar jäne arheologiyalıq zerttew ädistemesi atı taqırıpta S.M. Aqınjanovtıñ tuwǵanına 80 jil toluwına oray Arheologiya: Ötkeni, бүgini, bolaşaǵı birinşi xalıqaralıq jas ğalımdardıñ ğılımiy-ädistemelik konferentsiya materialdarı*. Almatı: Qazaq universiteti: 55-61.
- BEYSEN, T. (2012). "Qamşı-Qasiyetti äri qasterli qazına". *Qazaqstan Tarixi: Ädistemelik jurnal*. XII/122: 64-70.
- BEYSENOVA, M. S. (1997). *M. Qaşqaridiñ 'Diwanu luǵat-it türk' degen eñbegindegi tört tülük mal atawları*. Şimkent: M.O. Äwezov atındağı oñtüstik Qazaqstan universiteti (Filologiya ğılımdarınıñ kandidatu ğılımiy дәrejesin aluw üşin dayındalğan dissertatsiya).
- BOZIMOV, K. (1995). *Jılqı jäne tüye şaruwaşılıǵı*. Almatı: Qaynar baspası.
- BÜRKİTBAYEV, Ä. (1986). *Sporttıq ulttıq oyın türleri jäne onıñ tärbiyelik мәni*. Alma-Ata.
- DÄDEBAYEV, J. (1994). *Tulpardıñ sını men babı*. Almatı: Bastaw baspa üyi.
- DÜYSEMBAYEV, K. İ. (1972). *Jılqı tuqımın asıldandıruw*. Almatı: Qaynar baspası.
- DÜYSEMBAYEV, K. İ. (1983). *Jılqı ösirüwşiniñ anıqtamalığı*. Almatı: Qaynar baspası.
- DÜYSEMBAYEV, K. İ. t. b. (1995). *Jılqı şaruwaşılıǵı*. Almatı: Azmi baspası.
- DÜYSEMBAYEV, K. İ. t. b. (2014). *Tabındı jılqı şaruwaşılıǵındağı surıptaw, kütip-baǵuw jäne aızıqtandıruw jumıstarın uyımdastıruw boyınşa usınıstar*. Şimkent.
- ERİMBETOV, M. (1995). *Kökparşılar: derekti xıkayat*. Almatı: Balawsa baspası.
- ERMEKOV, Ä. (1962). "Qazaqtıñ malşılıq leksikası jöninde". *Qazaqstan mektebi*. No: 2.
- HURLANULI, A. D. (2014.03.12). "Tulparterapiya". *Egemen Qazaqstan*: 4.
- İBRAGİMOV, M. (1890). "Delbe bolgan atqa em". *DWG*. No: 51.
- İLİYASULI, Q. (2007). "Tulpardıñ tegi түsinde emes, tuwmısında". *Jaz Qazaq*. No: 19.
- İSXAN, Q. J. (2007). *Qulındardıñ tuwıluw merzimine baylanıstı minis jılqı tuqımdarınıñ uşırılıq sapası*. Almatı: Mal Şaruwaşılıǵı jäne veterinariya ğılımiy öndiristik ortalıǵı. (Awıl Şaruwaşılıǵı ğılımdarınıñ kandidatu ğılımiy дәrejesin aluw üşin dayındalğan dissertatsiya).
- İSXAN, Q. J. (2009). *Jılqı şaruwaşılıǵı: Oquw quralı*. Almatı: AgroUniversitet baspa ortalıǵı.
- İZMAİLOV, T. O. (1987). *Mal fiziologiyası*. Almatı: Qaynar baspası.
- JÄLELULI, İ. Q. (2009). *Jılqı şaruwaşılıǵı: Oquw quralı*. Almatı: AgroUniversitet baspa ortalıǵı.
- JANÄBİLEV, Ş. (1982). *Qazaqşa mal atawları*. Almatı: Qaynar baspası.

- JAROKOV, T. (1963). *Jılcışı*. Almatı: Jazuwşı baspası.
- Jılcı jäne tüye awruwları* (1978). Almatı: Qaynar baspası.
- Jılcı malında bolatın türli awruwları emdew (1883). DWG. No: 13-14.
- KÄMÄLAŞULI, B. (2006). *Qazaqtıñ дәstürli qusbegiligi jäne atbegiligi*. Almatı: Öner baspası.
- KÄMELXANULI, M. (2004). "Tülik atawları". R. Sızdıqova jäne Qazaq til biliminiñ мәseleleri (Konferentsiya Jıynağı). Almatı.
- KEÑES, R. - S. TÜGEL (2007). *Qazanat*. Almatı: Taymas baspası.
- KERİMBAYEV, D. (1968). *Qazaqstanniñ jılcı şaruwaşılıǵı*. Almatı: Qaynar baspası.
- KERİMBAYEV, D. - K. DÜYSEMBAYEV (1974). *Qazaqstanniñ jılcı şaruwaşılıǵı*. Almatı.
- KERİMBAYEV, D. - K. DÜYSEMBAYEV (1950). *Jılcı ösiruw: Oquw quralı*. Almatı.
- KÖPIŞ, Ä. - R. SATAY (2001). *Atqa min qazaq!*. Almatı: Öner baspası.
- MAMBETJANOV, B. - S. ERJANOV (1940). *Kolxozdagı jılcı ösiruw jumısınıñ mastreleri*. Alma-ata: Qazaq memleket baspası.
- MİSAREV, A. V. (1940). *Oyan kolxozının tovarlı jılcı ferması*. Alma-ata: Qazaq memleket baspası.
- MOLDAĞULOV, M. (1993). *Maldıñ juqpalı emes işki awruwları*. Almatı.
- NAQISBEKOV, O. M. (1973). "Qaşqaridiñ 'Divani luğatit-türk' attı eñbegindegi tört tülik mal atawları". *Qazaq tilindegi jergilikti erekşelikter*. Almatı: Ğılım baspası.
- NASIROV, Ş. (2010). "Er-turman jabdıqtarın öndew, äşekeylew täsilderine baylanıstı atawlar". *Qazaqstan respublikası ulttıq ğılım akademiyasınıñ xabarları, Til ädebiyet seriyası*. III/181: 10-13.
- NECİPBAYEV, T. (1980). *Qazaqstan jılcı şaruwaşılıǵı*. Almatı.
- NECİNBAYEV, T. (1985). *Tebindi jılki şaruwaşılıǵı*. Almatı: Qaynar baspası.
- NURĞALİULI, N. - E. EJENBEKULI (1994.09.01). "Er". *Ana Tili*. XXXV/231: 5.
- NURĞALİLİ, N. - E. EJENBEKULI (1994.10.06). "Jügen". *Ana Tili*. XL/236: 5.
- ORMIZOV, F. (1993). "Atbegi". *Juldız*. No: 4.
- OŞANOV, O. J. - M. SEYTQALİYEV (2008). "Qazaq xalqınıñ at äbzelderindegi köne sarqınşaqtar (Arheologiyalıq oljalarmen salıstıruw)". *İzvesttiya nan rk seriya obşestvennih nauk*. 1: 258-259.
- OTARBAYEV, A. (1983). *Jılcı ösirüwdiñ anıqtamalığı*. Almatı.
- OZĞANBAY, Ö. - B. BEGENİŞ (2015). *Aday arǵımaqtarı*. Almatı.
- ÖMİRZAQOV, T. (1988). "Mal tügine baylanıstı qalıptasqan etnografizmder". *Qazaq tili tarixi leksikologiyasınıñ мәseleleri*. Almatı: Ğılım baspası: 154-180.
- PANZARBKOVA, R. Z. (1998). *Qazaq tilindegi januarlar töliniñ atawı*. Almatı. (Filologiya ğılımdarınıñ kandidatu ğılımiy дәrejesin aluw üşin dayındalğan dissertatsiya),
- QALIASQARULI, M. (1994). *Qazaqtıñ jılcı şaruwaşılıq şejiresi*. Küytiñ: Ile xalıq baspası.

- QASIMANOV, S. (1976). "Maxmud Qaşqari eñbekterindegi mal tuwralı maqal-mätelder". *Qazaqstan mektebi*. 5: 95-96.
- QASIMANOV, S. (1969). *Qazaq xalqınıñ qolöneri*. Almatı: Qazaqstan baspası.
- QAYRATULI, B. (2019). *Qazaqtıñ atbegilik öneri*. Nur-Sultan.
- QAYRATULI, B. (2020.01.10). "Jorganıñ babı, sını jäne türi". *Egemen Qazaqstan*: 10.
- QAYRATULI, B. (2020.01.30). "Qazaqtın jılqıtanuw öneri". *Egemen Qazaqstan*: 7.
- QAYTBAYEV, Q. (2006). "Ultıq at sportına qatıstı atawlar". *Tiltanıw*. No: 3.
- QINAYATULI, B. (1997a). "Jawır tobındağı sıraqat, kinarattardı emdewdiñ дәstürli, tiyimdi täsilderi". *Jarşı*. No: 6.
- QINAYATULI, B. (1997b). "Jılqı tüliginde jiyi kezdesetin awruw-jaraqattardı emdew". *Jarşı*. No: 12.
- QINAYATULI, B. (1998a). "Jılqı tüliginde jiyi kezdesetin awruw-jaraqattardı xalıqtıq täsilmen emdew". *Jarşı*. No: 4.
- QINAYATULI, B. (1998b). *Tisine qarap jasın bil. Ata saltıñdı ayala*. (Qurast.: N. Aqbayev). Almatı: Ana tili.
- QONDIBAY, S. (2004). Jılqı tuwralı mif. *Arǵı Qazaq mifologiyası (T. 4)*. Almatı: Dayk Press baspası: 25-87.
- QURALULI, A. (1997). *Qazaq дәstürli мәdeniyetiniñ entsiklopediyalıq sözdigi*. Almatı: Sözdik-slovar baspası.
- SERİKBAJULI, B. (1994.08.11). "Qamşı". *Ana Tili*: XXXII/229: 8.
- SIZDIKOV, A. (1976). *Jılqı ösirüwşige keñes*. Almatı.
- SIZDIKOV, A. (1983). *Jılqı ösirüwşiniñ anıqtamalıǵı*. Almatı.
- SÜTİŞEV, S. - O. MOLDAŞEV (1977). *Qazaqstannıñ jılqı şaruwaşılıǵı qazirgi kezende*. Almatı.
- ŞAĞIRBAYEV, M. - S. SAPATAYEV (2018). "Er-toqım genezisine qatıstı keybir мәseleler (Tawlı Altay jäne Berel qorımdarınıñ materialdarı boyınşa)". *Äl-Farabi atındağı Qazaq ulttıq universiteti Xabarşı tarix seriyası*. I/88: 211-220.
- ŞALTIQOV, Ä. t. b. (2014). *Botay örkeniyetiniñ köne mekeni*. Astana.
- ŞINAR, A. (2001). *Qazaqtar men türikterde jılqı ösirüw мәdeniyeti jäne onıñ röli* (Awd. Kenan Koç). Şimkent: Äliya baspası.
- ŞOKLARULI, D. (1993.04.09). "Qamşı-qanat". *Sport*.
- ŞOYBEKOV, R. (1993). *Qazaq zergerlik öneriniñ leksikası*. Almatı: Qazaqstan baspa üyi.
- TEREKBAJYEVA, J. M. (2012). "At äbzelderi arheologiyalıq derekter negizinde. Ejelgi jäne ortaǵasırılıq Qazaqstandağı мәdenigenez üderisteri boyınşa materialdar men zerttewler". *Äl-Farabi atındağı Qazaq ulttıq universiteti arheologiya, etnologiya jäne muzeologiya kafedrasınıñ zerttewleri men dalalıq materialdarı*. Almatı: Qazaq universiteti: 153-158.
- TLEPİN, B. Q. (1997). *Mal şaruwaşılıǵına qatıstı leksikaniñ etnolingvistikalıq sipati*. Almatı. (Filologiya ǵılımdarınıñ kandidatu ǵılımiy дәrejesin aluw üşin dayındalǵan dissertatsiya).

- TOQTABAYEV, A. (1987). "Qazaq jılcısı tuwralı". *Er qanatı*. Almatı: Qaynar baspası: 13-29.
- TOQTABAYEV, A. (1989). "Arğımaqtan tuwğan qazanat". *Tört tüliktiñ töresi kim*. Almatı: Qaynar baspası.
- TOQTABAYEV, A. (1991.11.12). "Jılqı tüsterin kim köp bileidi". *Ulan*.
- TOQTABAYEV, A. (1992). *Qazaqtardıñ XIX ғasır men XX ғasır basındaǵı jılqı şaruwaşılıǵı*. Almatı.
- TOQTABAY, A. U. (1999a). "Jılqı xalıq meditsinasında". *Densawlıq*. 6-7: 15-16.
- TOQTABAY, A. U. (1999b). "Qazaq jılqısı". *Mañmañger jurnalı*. 2: 3-7.
- TOQTABAY, A. U. (2001a). "Än-küy arqawı jılqı". *Qazirgi kezdegi Qazaqstan öneri men mädeniyetiniñ damuw baǵıtı*: 1-6.
- TOQTABAYEV, A. U. (2001b). "Qazaqtıñ mal patşası, jılqıǵa baylanıstı ädet-ǵurıptarı men nanım-senimderi". *Qazaqtıñ ädet-ǵurıptarı men salt-dästürleri: Ötkendegisi jäne bügini*. Almatı: Ğılım baspası: 201-222.
- TOQTABAY, A.U. (2004a). "Jılqı men tuw". *Ortalıq muzey eñbekteri (T.1)*. Almatı: Ğılım baspası: 194-200.
- TOQTABAY, A. (2004b). "Maxambet öleñderindegi jılqı obrazı". *QÄ. Maxambet älemi (T. 15)*. Almatı: Arıs.
- TOQTABAY, A. U. t. b. (2005). "Qazaqtıñ mal şaruwaşılıǵı baylanıstı nanım-senimderi". *Qazaq xalqınıñ дәstürleri men ädet-ǵurıptarı (T. 1)*. Almatı: Arıs baspa üyi: 73-94.
- TOQTABAY, A. U. (2008a). "Qıtay - Qazaq - Resey jılqı sawdası". *Qazaq Tarixi*. 1: 30-38.
- TOQTABAY, A. U. (2008b). "Qulan awlaw". *Qazaq Tarixi*. 3: 37-45.
- TOQTABAY, A. U. (2009a). "Türki örkeniyetindegi jılqınıñ roli". *Örkeniyetter dialogındaǵı Türki äleminiñ roli attı xalıqaralıq ǵılımiy simpozium materialdarı*. Almatı: 126-131.
- TOQTABAY, A. U. (2009b). "Er-turman (Qazaq er jabdıqtarınıñ atawları, türleri, aymaqtıq erekşelikteri, jasaluw texnologiyası mäseleleri)". *Otan Tarixi*. 2: 163-187.
- TOQTABAY, A. U. (2009c). "Jılqınıñ Jeti jarǵı ädettik quqıǵındaǵı ornı men röli". *Qazaqtıñ ata zañdarı (T.9)*. Almatı: Jeti Jarǵı baspası: 527-538.
- TOQTABAY, A. U. (2009d). "Qamşı jäne qamşıgerlik öner". *Aktualniye problemi ıystoriçeskoy nauki Kazaxstana Materialı mejd. nauç-praktič. konf. posvyaşennoy 80 letiyu akad. Asılbeqa Malyk-Aydara Xantemiyruılı*. Almatı: 904-909.
- TOQTABAY, A. U. (2010a). *Qazaq jılqısınıñ tarixi*. Almatı: Almatıkitap baspası.
- TOQTABAY, A. U. (2010b). *Qazaq xalqınıñ дәstürli mädeniyetindegi jılqı fenomenı*. Almatı: Ş.Ş. Väliyhanov atındaǵı tarix jäne etnologiyya institutu. (Tarix ǵılımdarınıñ doktori ǵılımiy дәrejesin aluw üşin dayındalǵan dissertatsiyanıñ avtoreferatı).
- TOQTABAY, A. U. (2010c). "Qıpşaq-mamlyukterdiñ 'jılqı teatri' jäne Qazaqtıñ beymälim at oyındarı". *Ulttıq sport pen oyındardıñ bügingisi men bolashaǵı. Respublikalıq ǵılımiy-täjirebiylik konferentsiya materialdarı*. Almatı: 142-145.
- TOQTABAY, A. (2015). *Türki halıqtarınıñ jılqı mädeniyeti*. Astana: Ğılım baspası.

- TOQTABAY, A. - J. SEYİTQULOVA (2005). *Tört tülüktiñ qasıyeti*. Almatı: Ş.Ş. Väliyhanov atındağı tarix jäne etnologiya instituti.
- TOQTAĞUL, B. S. (2005). *Türki tilderindegi tört tülüktiñ jasına qatıstı atawlarđıñ etnolingvisikalıq sıypatı*. Almatı: Q.A. Yassawi atındağı xalıqaralıq Qazaq-Türük universiteti. (Filologiya ǵılımdarınıñ kandidatu ǵılımiy дәrejesin aluw üşin dayındalǵan dissertatsiya).
- TÖLEWBAYEV, Ä. T. (1984). "Qazaqtıñ mal şaruwaşılıǵına baylanıstı keybir köne senimler". *Vestnik AN Kaz SSR*: 2: 56-60.
- TURĞINBEKULI, S. (2006.07.20). "Jılkı körsem, jılaǵım kep tuwradı". *Jas Alaş*.
- TÜGEL, S. (2009). "Elimizde jılqı institutın aşuw qajet". *Astana aqşamı*. 43: 6-7.
- TÜGEL'BAYEVA, A. K. (2009). *Jılqı tuqımdarınıñ urıǵın saqtaw men suyltuw ortaların jetildirüw*. Almatı: Qazaq mal şaruwaşılıǵı jäne jemşöp öndirisi ǵılımiy zerttew instituti. (Awıl Şaruwaşılıǵı ǵılımdarınıñ kandidatu ǵılımiy дәrejesin aluw üşin dayındalǵan dissertatsiya).
- UŞUMUXAMETOV, A. (1913). "Qazaqtıñ mal emdewi". *Ayqap*: 20: 425-427.
- VÄLİYEV, N. (1985). "Qamşı sözi qaydan şıqqan?". *Qazaqstan äyelderi*. No: 7.
- XİNAYATULI, B. (1998). "Jılkı tüliginde kezdesetin awruw-sırqawlardı xalıqtıq täsilmen emdew". *Jarşı*. 4: 28-35.
- YESENBAYEV, M. (1999). "Aşıǵan keñ sabada altın qımız". *Mañmañger jurnalı*. 2: 19-206.

B. Rusça Yayınlar

- ABDYUŞEV, H. H. (1950). *Kovka loşadey*. Kuybışev.
- AMBROZ, A. K. (1973). "Stremena i sedla rannego srednevekov'ya kak hronologicheskiy pokazatel". *SA*. 4: 81-98.
- ARGINBAYEV, H. A. (1959). "İstoriko-kul'turniye svyazi russkogo i kazahskogo narodov i ih vliyaniye na material'nyuyu kul'turu kazahov v seredine XIX i načale XX vekov: po materialam Vostoçnogo Kazahstana." *TIIAE T. 6. Etnografiya*. Alma-Ata: Izd-vo AN KazSSR: 19-90.
- BABAĴANOV, M. (1871). "Loşadi i ih ispıtanıye po vnut. Kirg. Orde." *Jurnal konnozavodstva*. 5-7: 11-12.
- BARMİNTSEV, Yu. N. (1952a). "Kazahskaya loşad". *Kniga o loşadi T. 1*. Moskva: Sel'hozgiz: 568-578.
- BARMİNTSEV, Yu. N. (1952b). "Kazahskaya loşad' tipa «cabe» i perspektivı yeye razvitiya". *Trudı in-ta jivotnovodstva (Kazahskiy filial VASHNIL)*. Alma-Ata: 226-242.
- BARMİNTSEV, Yu. N. (1958). *Evolyutsiya konskih porod v Kazakhstane*. Alma-Ata: Kazgosizdat.
- BELYAYEV, A. İ. (1973). *Kazahskaya loşad' djabe*. Alma-Ata: Kaynar.
- BLAGOVEŞÇENSKIY, V. (1873). "Svedeniya o koliçestve loşadey i konskih yarmarok v Sergiopol'skom uyezde". *Jurnal konnozavodstva*. 9: 18-40.
- BOGDANOV, E. A. (1924). *Kak razvit' i ubereç' silu loşadi i vola*. Krasnaya peçat'.

- BOGDANOV, V. V. - V. A. ERMOLAYEV (2004). *Konskaya upryaj' - osnovniye elementi, trebovaniya i osobennosti*. Ulyanovsk: UGSHA.
- BURKİTBAYEV A. (1978). *Kazahskiye natsionalniye vidı konnogo sporta*. Alma-Ata: Mektep.
- BUTİRİNA, P. S. (1950). *Mıt loşadey i bor'ba s nim*.
- ÇAŞKİN, İ. N. (1939). "Adayevskaya loşad". *Konskiye resuri SSSR*. Moskva: Sel'hozgiz: 349-354.
- ÇERKASOV, V. A. (1940). *Gigiyena koji loşadi*. Voenizdat'.
- DAVIDOV, L. P. - İ. N. STEPANOV (1936). *Zimnyaya past'ba loşadey Trudı Vsesoyuznogo nauçno-issledovatel'skogo instituta konevodstva*. Moskva.
- DENİSON, G. (1897). *Istoriya konnitsı*. SPB.
- DOBRİNİN, V. P. (1929). *Iskusstvennoye osemenekiye loşadi*. Moskva: Novaya derevnya.
- DOBRJANSKİY, F. G. id. (1928). "Loşad' koçevogo naseleniya Semipalatinskoy gubernii". *Domaşniye jivot- niye Semipalatinskoy gubernii*. I: 22-183.
- EFREMOV, S. (1915). "Kirgizskaya loşad' na voyne". *Semireçye Verniy*. 5: 8-9.
- FEDOROVA, K. İ. (1980). "Nazvaniye masti loşadey v yakutskom yazıke". *Polyarnaya zvezda*. 3: 123-126.
- FEDOTOV, P. A. (1984). *Pod sedlom i upryaji*. Alma-Ata: Kaynar.
- FİRSOV, V. (1895). "Turkestan i turkestanskiye porodi loşadey. Opıt istoriko-tipologičeskogo issledovaniya". *Jurnal konnozavodstva*. 4: 1-100.
- GABBİN, N. (1899). "Proizvodstvo sedel (lenchikov)". *Sbornik materialov dlya statistiki Sırdar'inskoy oblasti. İzd. Sırdar'inskogo obl. stat. komiteta. TVII*. Taşkent: 1-54.
- GARDER, A. (1875). "Kirgizskiye loşadi i ih prigodnost' dlya kavalerii i artilerii". *Voyenny sbornik*. 10: 324-374.
- GORBEK, G. (2006). *Psihologiya loşadi. Nrav, çuvstva, povedeniye*. Moskva: Akvarium.
- GRAF, Gutten-Çapskiy. (1891). "İstoriya loşadi". *Jurnal konnozavodstva*. 9: 54.
- HANTİNSKİY, İ. (1893). "Vedomost' o çislennosti loşadey v Nikolayevskom i İletskom uu". *Jurnal konnozavodstva*. 7: 21-78.
- HİTENKOV, G. G. (1953). *Kustanayskaya poroda loşadey*. Moskva: Sel'hozgiz.
- İMANGALİYEV, A. İ. (1969). *Adayevskaya loşad'*.
- JANPEİSOV, E. N. (1986). *Etnokul'turnaya leksika kazahskogo yazıka*. Alma-Ata: Nauka.
- KAŞKİN BAYEV, K. - Z. SAMAŞEV (2005). *Loşadi koçevnikov Kazahskogo Altaya*. Almatı.
- KAVRAYSKİY, A. M. (1923). *Kirgizskaya loşad'*. Moskva: Novaya Derevnya.
- KEDROV, V. K. (1953). *Osemenekiye loşadi i korov s kontrolem ovulyatsiy*. Moskva: Sel'hozgiz.
- KERİMBAYEV, D. K. (1951a). *Konevodstvo v Kazahstane*. Alma-Ata: Kazgosizdat.
- KERİMBAYEV, D. K. (1951b). "Nekotoriye voprosı istorii i razvitiya konevodstva v Kazahstane". *Konevodstvo*. 5: 1-10.

- "Kniga konoval'nogo iskusstva" (1881). *Jurnal konnozavodstva*. 6: 66-80.
- KOLOGRİVOV, Yu. (1902). "O karabairskoy porode loşadey". *PViK*. No: 8-9.
- KOLOSOVSKIY, V. P. (1910). *Loşadi Turkestana*. Taşkent: Elektro-parovaya tipolitografiya O. A. Portseva.
- KOROBOV, A. (1897). *Konevodstvo v Turkestanskom kraye*. Moskva: Novaya Vremya.
- KOVALEVSKAYA, V. P. (1977). *Kon' i vsadnik: puti i sud'bi*. Moskva: Nauka.
- KUZ'MİN, N. İ. (1939). "Kazahskaya loşad'". *Konskiye resursı SSSR*. Moskva: Sel'hozgiz: 283-325.
- KUZ'MİNA, Ye. Ye. (1977a). Kon' v religii i iskusstve sakov i skifov. *Skifi i sarmati*. Kiyev: Naukova dumka: 99-100.
- KUZ'MİNA, Ye. Ye. (1977b). "Rasprostraneniye konevodstva i kul'ta konya u iranoyaziçnih plemen Sredney Azii i drugih narodov Starogo sveta". *Srednyaya Aziya v drevnosti i Srednevekov'ye*. Moskva: Nauka: 28-52.
- KUZNETSOV, V. S. (2007). *Pohod za nebesnimi loşad'mi*. Moskva: Nauka.
- LİPETS, R. S. (1984). *Obrazi batıra i yego konya v tyurko-mongol'skom epose*. Moskva: Nauka.
- MAKAROVA, L. A. (2007). *Biometriya loşadey dvuh berel'skih kurganov*. Astana.
- MİŞAREV, A. V. (1952). "Adayevskaya loşad'". *Trudy instituta Kazahskogo filiala VACHNİL T. 2*. Alma-Ata: 207-225.
- MOTORİKO, M. G. (1981). *Kustanayskaya poroda loşadey*. Alma-Ata: Kaynar.
- NEÇAYEV, I. N. (1975). *Myasnoye konevodstvo (tabunnoye)*. Alma-Ata: Kaynar.
- NESTEROV, S. P. (1990). *Kon' v kul'tah tyurkoyaziçnih plemen Tsentral'noy Azii v epohu srednevekov'ya*. Novosibirsk: Nauka.
- PLEŞYEV, P. (1904). "Kirgizskoye stepnoye konevodstvo v Semipalatinskoy oblasti". *Jurnal konnozavodstva*. 1: 56-74.
- POLFEROV, Ya. Ya. (1898a). "Luçşiyе porodı kirgizskoy loşadi-argımak". *Jurnal konnozavodstva*. 12: 135-145.
- POLFEROV, Ya. Ya. (1898b). "Luçşiyе narodı kirgizskoy loşadi-karabayır". *Jurnal konnozavodstva*. 2: 126-135.
- POLFEROV, Ya. Ya. (1899). "Luçşiyе porodı kirgizskoy loşadi-aday". *Jurnal konnozavodstva*. 1: 15-22.
- POPOV, A. G. (1896). "Neskol'ko slov o kirgizskoy loşadi". *Veterinarniy sbornik Varşava*. 1: 206-209.
- POPOV, I. S. - V. P. DOBRİNİN (1937). *Kormleniye loşadi*. Moskva: Sel'hozgiz.
- POTAPOV, L. P. (1977). "Kon' v verovaniyah i epose Sayano-Altaya". *Fol'klor i etnografiya: svyazi fol'klora s drevnimi pred-stavleniyami i obryadami*. Leningrad: Nauka: 164-170.
- REYEZE, K. (1908). "Bolezn' loşadey, nazıvayemaya kirgizami "şekekurt", nablyudavşayasya v Kustanayskom uyezde Turgayskoy oblasti". *VOV*. 21: 864-866.

- TOKTABAY, A. (2004). *Kul't konya w kazahov*. Almatı.
- VISOTSKİY, N. A. (1909). "Original'niy sposob kovki loşadey". *AVN*. 8: 949-950.
- VİL'KİNS, A. (1875). "Zametki o loşad'yah Turkestana". *Jurnal konnozavodstva*. 3: 129-130.
- VİL'KİNS, A. İ. (1885). "K voprosu ob uluçşenii loşadey Turkestana". *Jurnal konnozavodstva*. 10: 1-15.
- VİTT, V. O. (1937). "Rol' turkemenskoy i arabaskoy loşadey v istorii konevodstva i konnozavodstva Zapadnoy Yevropı i Rossii s XVI po XIX vv.". *Konskiye porodi Sredney Azii*. Moskva: 33-51.
- VİTT, V. O. (1952). "Loşadi pazırıkских kurganov". *CA*. 16: 265-203.
- VOGAK, S. (1873). "Kirgizskaya loşad". *Voyenniy sbornik*. 9: 87-100.
- Voyenniy sbornik* (1868). No: 3-4.
- Voyenniy sbornik* (1873a). No: 6.
- Voyenniy sbornik* (1873b). No: 9.
- Voyenniy sbornik* (1875). No: 9.
- YVATKİN, K. V. (1968). "Kul't konya u mongol'skih narodov". *SE*. 6: 11-122.
- YUROV, K. P. (1991). *Infektsionniye bolezni loşadey*. Moskva.

Sonuç

Bütün Türk topluluklarında olduğu gibi Kazak toplumunda da at, son derece geniş ve önemli bir yere sahiptir. At ve atçılık kavramıyla ilgili yapılmış bilimsel çalışmaların niceliği, bu durumu gözler önüne sermektedir. Bu bibliyografya çalışmasında at kültürü ve atçılık terminolojisiyle ilgili, Kazakistan'da yapılan ve dili Kazakça olan 155 araştırmaya yer verilmiştir. Buna ek olarak konuyla ilgili çalışma yapacak araştırmacılara yol göstermesi amacıyla dili Rusça olan 72 adet çalışma da bibliyografyaya dâhil edilmiştir. Bu araştırma, söz konusu alanla ilgili bütün çalışmaları sunmuş olduğu iddiasında değildir. At literatürüyle ilgili tespit edilemeyen, gözden kaçmış başka çalışmaların da bulunması gayet doğaldır. Bu araştırmanın temel gayesi Kazak atçılığı ve Kazakça at terminolojisi konularında araştırma yapacak olanlara yol göstermektir.

Kısaltmalar

- id.** : i drugie (ve diğerleri)
- Qurast.:** Qurastırğan (düzenleyen)
- T.** : tom (cilt)
- t.b.** : tağı basqaları (ve başkaları)

KAYNAKÇA

- ANTHONY, D. W. (2007). *The Horse, The Wheel and Language: How Bronze-Age Riders from the Eurasian Steppes Shaped the Modern World*. New Jersey: Princeton University Press.
- AYTBAYEVA, N. K. (2007). *Qazaq tilindegi jılcıǵa qatıstı atawlardıñ leksika-semantikalıq jäne düniyetanımdıq sıypatı*, Almatı: Abılayxan atındaǵı Qazaq xalıqaralıq qatınastar jäne älem tilderi universiteti. (Filologiya ǵılımdarınıñ kandidatu ǵılımiy дәrejesin aluw üşin dayındalǵan dissertatsiya).
- ÇINAR, A. A. (1996). *Kazak ve Türkiye Türklerinde At Kültürü ve Atın Rolü*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (Doktora Tezi).
- DURMUŞ, H. (2011). *Kazak Türkçesinde At ile İlgili Söz Varlığı ve Metinler*, İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- KOLOSOVSKİY, V. P. (1910). *Loşadi Turkestana*. Taşkent: Elektro-parovaya tipolitografiya O. A. Portseva.
- QAYRATULI, B. (2019). *Qazaqtıñ atbegilik öneri*. Nur-Sultan.
- TOQTABAY, A. U. (2010). *Qazaq jılcısının tarixi*. Almatı: Almatıkitap baspası.